

FREDNINGSFORSLAG

— HJØRRING KOMMUNE – CHRISTIANSGADE 24

Forslagsstiller:	Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur
	Dec. 2021
Kommune:	Hjørring
Adresse:	Christiansgade 24
Matrikel nr:	6bo af Hjørring Markjorder 11324
Ejer:	Lilly Bjerregaard og Per Maack Andersen
Betegnelse:	Beboelsesbygning
Komplekstype:	Enfamiliehus
Opførelsesår:	1916-17
Omfang:	Villakroppen

— FREDNINGSOMFANG

Fredningsforslaget inkluderer villaens bygningskrop.

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Området

Villaen ligger i et villaområde fra begyndelsen af 1900-tallet, sydvest for den gamle bymidte. Villaen er bygget på det nordlige hjørne af Elsagervej og Christiansgade (indtil 1947 kaldt Bagterpvej). Tidligere var her marker (byens markjorder), men området blev i 1882 og frem udstykket til en gård, men også i mindre parceller til villabebyggelse. Villakvarteret støder mod øst op til et grønt område: Christiansgave, en park, som Chr. VIII i 1843 skænkede til Hjørring by. Overfor villagrundens østende er der gennem en rød port adgang til parken.

Anlægget

Villaen er bygget på en mindre parcel, oprindeligt på 343 kvm, men især ved et indgreb i 1931 reduceret til nu blot 303 kvm. I forvejen lå her et ældre hus fra 1894, der ved folketællingen i 1921 blev betegnet som "sidehus". Det blev fjernet i 2004 til fordel for en carport. Haven, der er usædvanligt lille, byder ikke på værdifulde, ældre træ.

Bygningen

Huset er bygget som et tofamiliehus. Med høj kælder er stuetagen hævet 1 meter over niveau. Det betinger trapper på hver 5 trin ud for de to indgange, der findes i den sydvendte facade, samt ud for indgangen i vestgavlen.

Hovedindgangen er placeret i dennes østligste ende, trukket tilbage, så der er plads til en lille loggia med søjle i selve hjørnet. Den udgør et fokuspunkt for både facaden og den østvendte gavl. Hoveddøren består af planker (6 stk.), formentlig af fyr, udvendigt malet gammelrød efter spor af oprindelig bemaling, og har foroven et rundt "køje", udvendigt omkranset af en tunget metalring. Døren er hvidmalet på indersiden og påsat "indrammende" lister med barokagtige knæk.

Den anden indgang er i sydfacadens vestlige ende. Døren her er også af planker af fyr, på ydersiden med en imiteret fyldning, ret smal og høj, i barokstil (indskårne hjørner), omkranset af ret kraftige lister, og den er ligeledes malet gammelrød. Over døren en hvidkalket, cementstøbt fordakning med lodretstillede "sten" med mellemrum og med en "slutsten" midti.

Den østvendte gavl springer let frem i loftsetagehøjde med frise af tandsnit derunder. I 1. sals højde har den en centralt placeret, lille, elegant altan over en kraftig, cementstøbt og hvidkalket konsol i form af et søjlefragment med en guirlande, et motiv fra den tidlige klassicisme. På gavlspidsen derover sidder en vindfløj med vejrhone af galvaniseret smedjern (kopi fra 2016).

Sydfacaden er domineret af en gavlkvist så stor – dens tagryg når næsten op i samme højde som husets gennemgående tagryg, at den ligner en tredje gavl. Som østgavlen er den i loftsetagehøjde let fremspringende med frise af tandsnit lige derunder. Gavlkvisten er delt midtpå af en hvidkalket skorsten, der alene har dekorativ funktion; skorstenspipe er uden indre rør og har ingen fortsættelse under tagryggen.

Vestgavlen rejser sig som en glat, høj spidsgavl. Kun i gavltrekanten er der symmetri i vinduesplaceringerne. Desuden er det påfaldende, at der på denne gavl er anvendt i alt fem forskellige formater for de vinduesfag, der er tale om. I gavlens nordligste ende er der en bagindgang med en fyldingsdør med tre x tre ruder foroven og med et overvindue med to ruder. Trappen her er udført i 2004 i vifteform inspireret af en tegning af Jakobsen til byens rådhus.

Nordsiden, der vender ud mod "haven" (der er blot 1½ m til skel mod naboen), har slet ikke fået samme arkitektoniske opmærksomhed som de tre andre sider. Her er symmetrien ikke-eksisterende med kun to fag vinduer (dels i samme format som det, der findes i østgavl og facade – og dels et halvt så bredt) i den vestlige ende. Da der ved nordsidens vestende er et indhak, idet denne side ikke når i flugt med vestgavlen, er der blevet plads til et vindue også her og af samme type som de fleste øvrige stueetagevinduer.

Alle facader er kalket gule på nær de dekorative elementer og hovedgesimsen. Denne, som der ikke er meget af i sydsiden, er let profileret og som elementerne kalket hvid. Det samme er skorstenene.

De symmetrisk anbragte vinduer i syd- og østside er forholdsvis store i stueetagen (hvert fag består af to overrammer med én rude i hver ramme og to underrammer med tre ruder i hver ramme) og lader meget lys passere ind i de højloftede rum. 1. salens underordnethed i forhold til stueetagen markeres i de mindre vinduesformater (et fag her består af to rammer med tre ruder i hver ramme).- Alle vinduer er kitfalsede og hvidmalede.

Tagrejsningen er så stejl, at 1. sals rummene er uden skråvægge. Tagfladerne er belagt med røde falstegl fra Ilbro Teglværk ved Hjørring. Hvor tagryggene støder sammen, er anbragt en enkelt udformet og hvidkalket skorsten. I den nordlige tagflade sidder en pultkvist, her er der endvidere et par små tagvinduer af støbejern og et lidt større af nyere dato – med buet overkant.

Der er fuld kælder under huset, og herfra føres el, vand og varme ovenpå. I kælderen er rum til fryser, tørring af vasketøj og varmestyringsstem. I vaskerummet findes vaskemaskine og tørretumbler, men også den gamle gruekedel og udslagskumme til skyllevand, desuden arbejdsbord med vask.

Konstruktion

Villaen er grundmuret. Konstruktionen er udført med 36 cm hulmur med jernbindere, der som noget nyt erstattede tidligere tiders murbindere. Der er kun sokkel på syd- og østsiden. Der er lerindskud i alle bjælkelag.

Interiører

Fra hovedindgangen i den østlige ende af sydfacaden fører en entré frem til den første opholdsstue, en kombineret dagligstue og bibliotek. Herfra kan man dels fortsætte ind i køkkenet,

der vender mod nord, dels ind i den næste opholdsstue, der vender mod syd (ud mod Elsagervej). Adgangen til denne stue, der er regulær dagligstue, sker gennem en fløjddør, den eneste i huset. Fra stuen her kan man komme ud i entréen ved sideindgangen, ligesom der er forbindelse ud til køkkenet. Fra dette rum er der en døråbning ud til et bryggers, som man også kan komme ind i udefra, nemlig via en dør i vestgavlens nordlige ende. Fra bryggerset fører en dør til et rum med toilet og bad. Det sidste rum i stueetagen er lig med entréen ud til sideindgangen (i den vestlige ende af sydfacaden). Fra entréen fører en hovedtrappe op til 1. salen.

Hvor hovedtrappen slutter på 1. salen, ligger en entré, der fører frem til en opholdsstue, hvis to fag vinduer sidder i gavlkvistfacaden mod syd. Stuen bruges bl.a. som arbejdsrum (vævning). Fra denne stue kan man komme ind i det opholdsrum, der ligger i etagens østlige ende, og som har udgang til den lille balkon på gavlmuren. Stuen er indrettet som soveværelse med faste skabe. Herfra kan man fortsætte gennem et smalt rum til et ret stort badeværelse (tidl. køkken). Dagslys fås her fra den omtalte pultkvist. Det tilstødende, let vinkelformede opholdsrum ved siden af tjener som kontor, og en stejl trappe ved døren til køkkenet fører op til tagetagen el. 2. salen.

Også i den øverste etage er der beboelsesrum, nemlig to ret smalle kamre med meget skrå vægge. Disse rum strækker sig i husets længderetning henholdsvis hen til østgavlens og vestgavlens mur.

På nær en enkelt fløjddør er dørene enkeltdøre. De er alle udført som fyldingsdøre med hver tre fyldinger, hvor af den midterste er højere end de to andre fyldinger efter senklassicistisk forbillede. Gerigterne er let profilerede.

Fælles for alle opholdsrum i både stueetage og på 1. sal gælder for det første, at de er forsynet med plankegulve, for det andet, at de har pudsede murstensvægge, for det tredje, at lofterne er hvidtede og har trukne hulkehls gesimser, indrammet af lister langs med, både foruden på væg og foroven på loft, og for det fjerde, at de er udstyret med fodpaneler.

Det skal endvidere bemærkes, at der er højt til loftet i alle rum, også på 1. salen. I stueetagen andrager højden 2,98 m, mens den på 1. salen "blot" er på 2,67 m.

Overflader

Alle lofter er hvidtede. Væggene er beklædt med tapet, der er malet i lyse farver. I køkken og toiletter er der dog anvendt netvæv, der er blankmalet. Gulvplankerne fremtræder afhøvlede og sæbebehandlede. Døre, gerigter og fodpaneler er malet hvide.

VEDLIGEHOLDELSESTILSTAND

Tilstanden er overalt god.

— BYGNINGSHISTORIE

Matrikel 6bo blev oprettet i 1882, men først i 1894 blev vestenden bebygget med et mindre hus af en smed. Dette hus blev bibeholdt, da der i 1916 opstod planer om byggeri af en villa, som således kom til at ligge med sin østgavl ud mod nuværende Christiansgade. Det ældste hus blev i 2004 erstattet af en carport.

Villaen blev opført i 1916-17 efter tegninger af den lokale arkitekt Jens Jacobsen (1877-1957) på opdrag af hans far, tømrermester Jakob Christian Jensen af Hjørring, som havde købt grunden allerede i 1911. Han ville måske bo her i sit otium, men hans søn blev i første omgang lejer af stuetagen, som udover bolig rummede hans tegnestue, og byens slagteridirektør blev bruger af 1. salen. Indflytning er formentlig først sket efter en vurdering til brandforsikring i marts 1917.

Villaen er altså opført som et tofamilieshus, hvad der naturligvis afspejler sig i planløsningerne, således at begge lejligheder udover opholdsrum var udstyret med køkken, wc m.v. I 1919 købte Jens Jacobsen huset af sin far. Ved folketællingen i 1921 var stueetagen beboet af Jens Jacobsen, hans kone og en søn (f. 1918) samt et tyende. På 1. salen holdt nu en kedeltilsynsmand og kone til. Ved folketællingen 1925 boede Jens Jacobsen her stadig, men nu med to børn – og på lejebasis, idet han havde købt grund lidt sydligere ved vejen, hvor han i 1926 kunne flytte ind i et nyt hus, tegnet af ham selv, beliggende Christiansgade 32 og bevaret til nu.

Den nye ejer af Christiansgade 24 beholdt villaen helt frem til 1986, hvor det nuværende ejerpar overtog huset, som således i sin cirka 105 år lange historie reelt kun har haft tre forskellige ejere, en faktor, der er medvirkende til, at huset kun har undergået forholdsvis få forandringer.

De væsentligste forandringer kom først i 1988 og så i 2004. I 1988 blev køkkenet til 1. salslejligheden delvist bygget om til bad og toilet (i forvejen smalt bad og WC bag om køkkenet), og i 2004 blev bagtrappen op til den indtil da selvstændige lejlighed på 1. salen sløjftet. Den sidste forandring hang sammen med, at de to boliger, huset havde rummet siden 1916, blev slået sammen til én bolig, hvorefter alene hovedtrappen giver forbindelse til 1. salen. Ved samme lejlighed forsvandt køkkenet på 1. salen helt.

Lignende anlæg

Husets volumen med de mange gavlmotiver og flere skorstene leder tankerne hen på motiver, der typiske ses i havebyer efter engelsk forbillede. Således minder huset om bygninger i Gerthasminde i Odense og Den Engelske Haveby i Brønshøj. Ingen af delene er fredet.

Arkitekt

Jens Jacobsen (født 1887 i Hjørring og død sammesteds 1968). Som søn af en tømrermester havde Jens Jacobsen gode forudsætninger for at gå arkitektvejen.

Efter at være blevet tømrersvend i faderens virksomhed blev han som 18-årig sendt til Vallekilde Højskole, hvor bygmesteren, Andreas Bentsen var leder af fagskolen for landhåndværkere. Vallekilde Højskole må have været et inspirerende miljø for den unge bygmester. Arkitekten Martin Nyrop tegnede på skolens bygninger. Andreas Bentsens søn, Ivar Bentsen, var også virksom på skolen i de år. Senere deltog Jakobsen i arkitekt Harald Niensens opmålingskursus. Det må være igennem denne skoling, at Jakobsens ubestridelige talent fik sin forløsning.

Han blev uddannet som bygningskonstruktør på Randers Tekniske Skole, hvor han gik fra 1906–11. 26 år gammel etablerede han i 1913 egen tegnestue i Hjørring. Som privat praktiserende arkitekt satte han sit markante, arkitektoniske præg på den by, han var vokset op i. I 1929 blev han optaget i Akademisk Arkitektforening.

Arkitekt Jens Jakobsen blev hurtigt betroet store byggeopgaver ikke bare i Hjørring, men efterhånden også i Frederikshavn og Hirtshals m.m.

I Østre Allé i Hjørring ligger endnu en række småhuse, der trods ødelæggende forandringer endnu vidner om Jakobsens forståelse for Bedre Byggeskiks hensigter. Jakobsens hovedværk er utvivlsomt biblioteksbygningen fra 1926, senere kunstmuseum, nu sparekasse, som er et fast komponeret, klassicistisk hus. Jakobsens egne smukke huse (Christiansgade 24 (1916-17) og 32 (1926) vidner i deres materialer og detaljer om hans forankring i en solid bygmestertradition. Han evnede i sit virke at forny sig og prøvede også i 1930'erne og lidt frem kræfter med funktionalismen i et par store villaer og en stor etageejendom (Gartnergaarden) i Hjørring.

Andre værker af arkitekten

Private bygninger og erhvervsbygninger:

- Udvidelse af Hjørring Amts Andelssvineslagteri (o. 1914)
- Biograf i Brinck Seidelinsgade, Hjørring (1915), nedrevet 1984
- Villa på Fredensvej 6, Hjørring (1916)
- I årene 1917–18 projekterede han hhv. 14 og 15 2-familieshuse på Østre Allé og ved Palleskærvej, Hjørring
- Flere bygninger for Hjørring Amts Andels kartoffelmelsfabrikker, herunder en glukosefabrik i Hjørring (1919)
- Hjørrings kommunale gartnerbolig i Vestbanegade (1920)
- Villa på Svanelundsvej 28, Hjørring (1922)
- Højspændingsværket for Vendsyssel ved Løkkensvej (1923)
- Hus på Brinck Seidelins Gade 9 fra 1923
- Villa på Svanelundsvej 36, Hjørring (1925)
- Villa, eget hus, Christiansgade 32, Hjørring (1926)
- Villa på Svanelundsvej 11, Hjørring (1932)
- Villa på Enghavevej 17, Hjørring (1933)
- Lægevilla på Bakkevej 1, Hjørring (1936)

- Sparekasse, Østergade 8, Hjørring (1936)
- 40 boliger for Det sociale Boligselskab, Hjørring (1938)
- Gartnergaarden på hjørnet af Prinsensgade og Kochsvej, Hjørring (1940)
- Villa på Enghavevej 5, Hjørring (1941)
- Sparekassen i Hundeleve (1953)

Offentlige bygninger:

- Hjørring Centralbibliotek, Brinck Seidelinsgade 10 (1926, fra 1970 kunstmuseum, fra 2003 sparekasse;
- bygningen fredet 1988 tilligemed trappe, havemur og haveanlæg)
- Ligkapel, Hjørring Kgd., Skt. Hans Kirkegårdsvej (1932)
- Administrationsbygning for havnen i Hirtshals (1919)
- Kystsanatoriet ved Frederikshavn (1923)
- Tårs Alderdomshjem (1952)
- Hjørring Seminarium (1963).

Endv. restaurering af følgende kirker: Asdal (1924); Understed (1929); Tårs (1929); Harritslev (1929); Råbjerg (1930); Vennebjerg (1930); Volstrup (1934); Hørby (1935); Tversted (1936); Rakkeby (1938); Skt. Hans i Hjørring (1938); Lendum (1938); Skallerup (1939); Bindslev (1940) og Ålbæk (1940).

— KILDER

www.kid.dk (oversigt over værker af Jens Jakobsen)

www.fblihoerring.dk (lokalt udarbejdet oversigt over værker af Jens Jakobsen)

<https://hjoerring.viewer.dkplan.niras.dk/plan/72#/26091> (Hjørring Kommuneplan 2021)

www.kulturarv.dk/fbb/index.htm

www.public.filarkiv.dk. Hjørring kommune, byggesagsarkiv, Christiansgade 24 (bl.a. tegninger af Jens Jakobsen af planer fra 1916)

Blåtrykstegninger af Jens Jakobsen fra 1916, privateje.

Andersen, Per Maack: Et hus og dets beboere. Arkitekt Jens Jacobsens villa i Hjørring – Christiansgade 24. Hjørring 2016. (Privattryk udgivet i anledning af 100-året for villaens opførelse).

Kontaktpersoner:

Ejerne: Per Maack Andersen og Lilly Bjerregaard, Christiansgade 24, Hjørring, tlf.: 98 92 70 75.

— PLANBESTEMMELSER/KOMMUNEATLAS

Villaen er blevet erklæret bevaringsværdig – uden at være SAVE-vurderet, og optaget på listen over Hjørring Kommunes bygningsmæssige kulturarv i kommuneplanen (jfr. kildeafsnit).

Der findes ikke nogen lokalplan for området, hvor villaen ligger.

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Med den iøjnefaldende placering på en hjørnegrund og med den forholdsvis voluminøse udformning, villaen har fået, figurerer den som en markør i det kvarter, den er bygget i.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

I henseende til funktion er villaen et velbevaret eksempel på det engang så almindelige fænomen, at en villa skulle tjene som bolig for to familier med stueetagen som domicil for ejerfamilien i stueetagen og med en udlejningsbolig af lidt mindre omfang i overetagen. I tilfældet her ophørte som nævnt denne praksis så sent som i 2004.

Villaen er desuden et signifikant vidnesbyrd om den urbanisering udenfor bykernen, som Hjørring oplevede som følge af en kraftig udvikling i årtierne efter forrige århundredskifte, og om den stigende velstand i samme periode. (I 1899: 7.490 indbyggere, i 1921: 10.945 indbyggere, kilde: Trap Danmark).

Bemærkelsesværdig er brugen af cement som materiale til de dekorative elementer under balkonen på østgavlen og som fordakning til sideindgangen. Højest sandsynlig hænger denne anvendelse sammen med, at der på nabogrunden mod vest var et cementstøberi, oprettet o. år 1900 af bl.a. arkitektens far.

Udnyttelse som hjem for børn af ugifte mødre i 1934-36 er en parentes i husets historie, men vidner om dets praktiske rummelighed.

Forfatteren Knud Sørensen (f. 1928 i Hjørring) er vokset op i villaen, idet forældrene boede på 1. salen 1938-48, mens sønnen rådede over det østvendte værelse på etagen ovenover (2. salen eller tagetagen), indtil han blev student i 1946.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Villaen er et fint eksempel på overgangen mellem den nationalromantiske byggestil (her udtrykt i de høje spidsgavle og søjlepartiet) og nyklassicismen, som på landsplan satte ind ca. 1910-15, og som her ytrer sig ved symmetri (på hovedfacade og østgavl), pudsede facader, tandsnit og klassicistisk inspireret dekoration.

Villaen udmærker sig ved i grunden at have to hovedfacader, både mod øst og syd, hvad der i øvrigt også forklarer, at den har adresse på Christiansgade, men adgang fra Elsagervej. Ved at give et hjørnehus ligeværdige facader i form af høje, stejle gavle til begge de veje, huset støder op til, forlenes det med en usædvanlig pompøsitet, så det fremtræder markant i de omgivelser, det indgår i.

Den lille loggia med søjle i husets sydøstlige hjørne er et interessant, arkitektonisk træk, som Jens Jakobsen kan være blevet inspireret til af Martin Nyrops nye bygninger fra 1906 på Vallekilde Højskole, hvor det findes i en større skala, hvad enten Jakobsen selv nåede at opleve det på stedet eller har læst om det efterfølgende. Løsninger lig eller mere eller mindre lig den i Hjørring kan ses i mange andre byer og stationsbyers villakvaterer fra den epoke, men en repræsentant for denne type villa er, så vidt vides, endnu ikke sikret ved fredning.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I det ydre knytter de bærende fredningsværdier sig primært til det arkitektoniske hovedgreb med tre varieret udformede gavle og det søjlebårne hjørneparti. Desuden har de falsteglsbeklædte tage og de originalt bevarede indgangspartier så vel som de ligeledes overalt i alle etager originalt bevarede vinduer med kitfalsede ruder bærende fredningsværdi. De dekorative elementer i hvidkalket, støbt cement er meget værdifulde som tidstypisk fænomen.

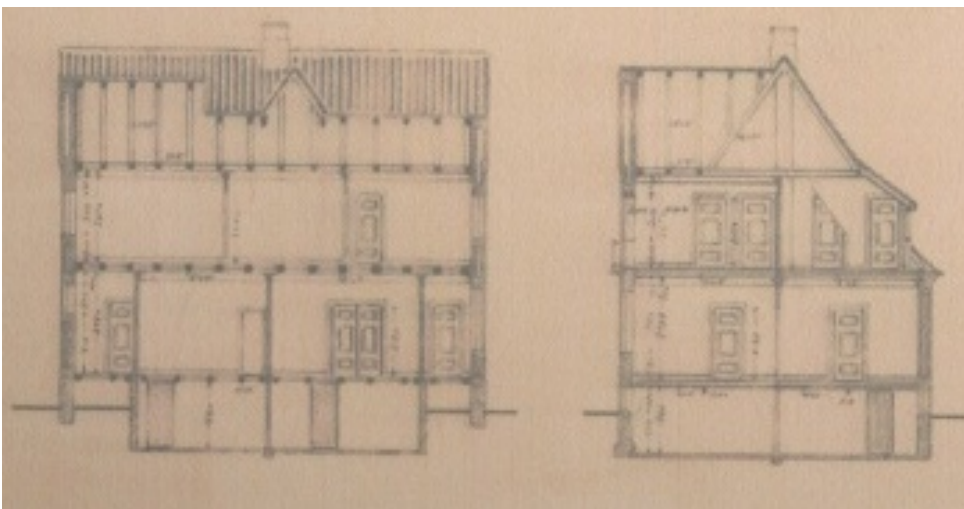
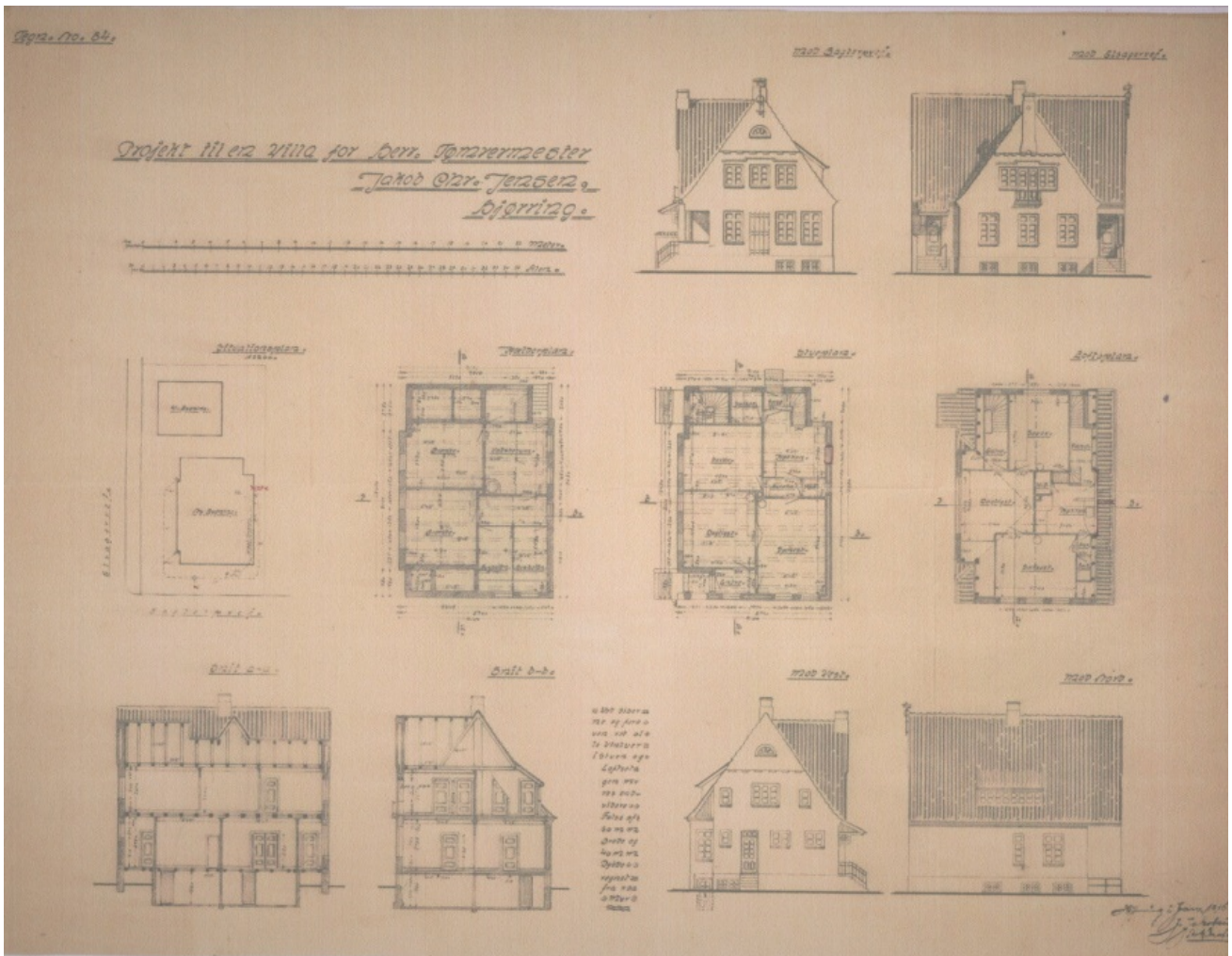
De bærende fredningsværdier, hvad det indre angår, ligger i de i det store hele meget fint bevarede planløsninger for begge etager med opholdsrum vendt mod syd, øst og vest og med køkken (stueetage) og bad (1. sal) i nordsiden.

De originale plankegulve og stuklofter samt de overalt originale fyldingsdøre har ligeledes bærende fredningsværdi tillige med den bevarede hovedtrappe op til 1. sal og i kælderen den indmurede gruekedel.

— ANBEFALINGER

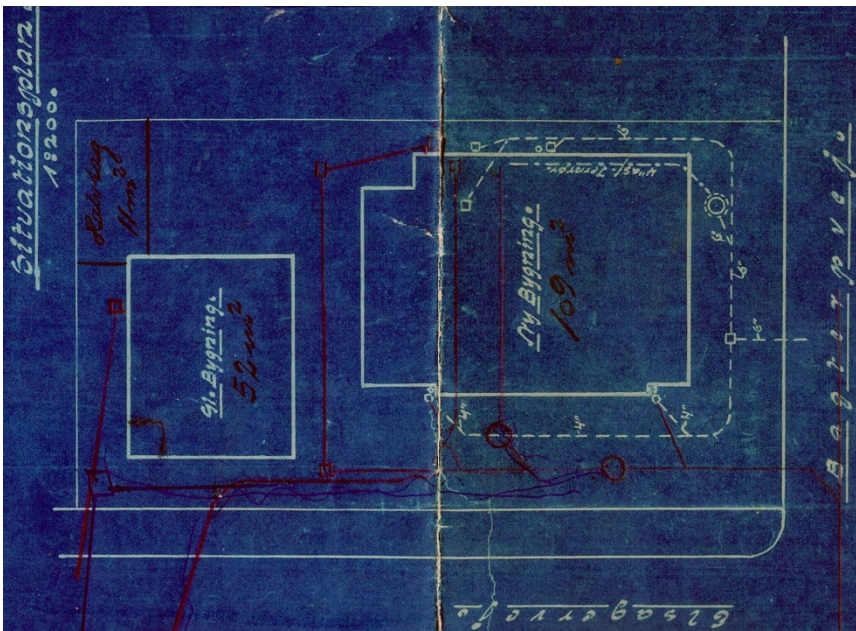
Ingen

— TEGNINGER OG KORT

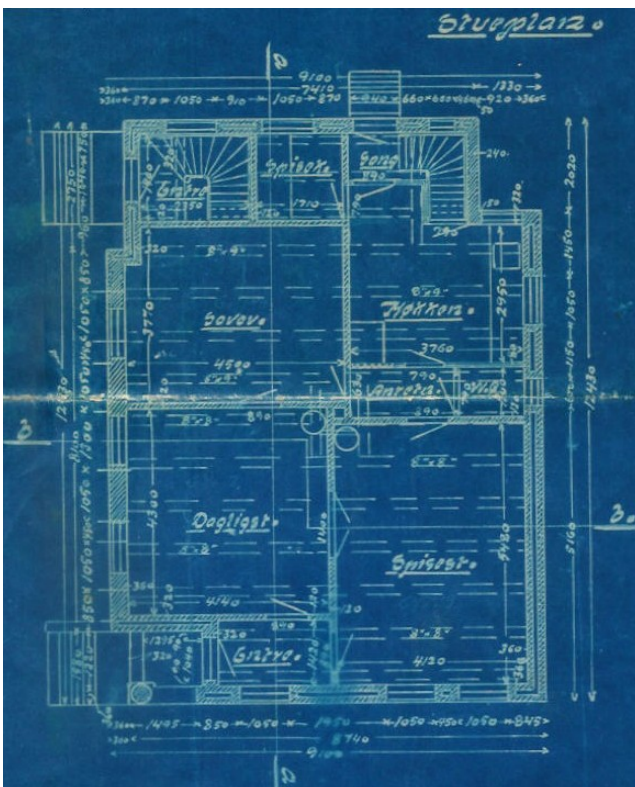

Herover:
Arkitektens skitser fra
januar 1916

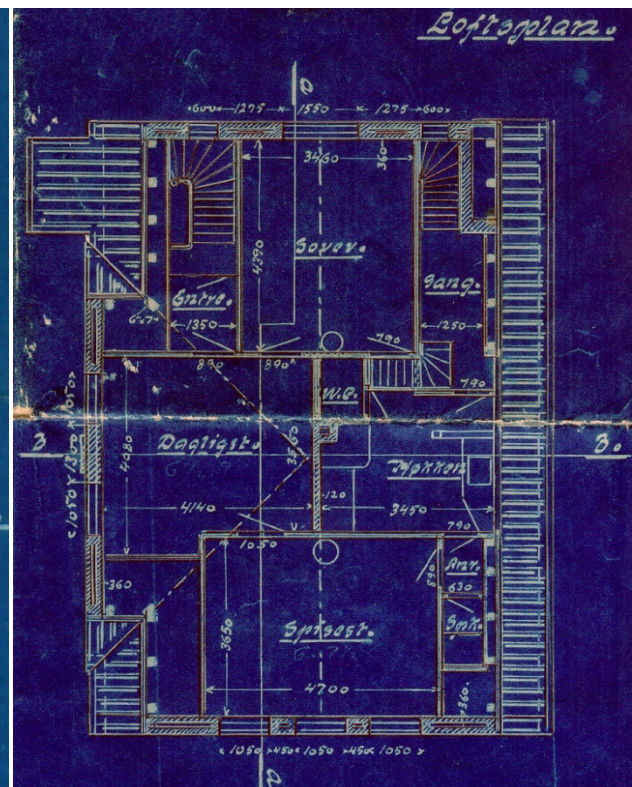
Til venstre:
Snit i bygningen

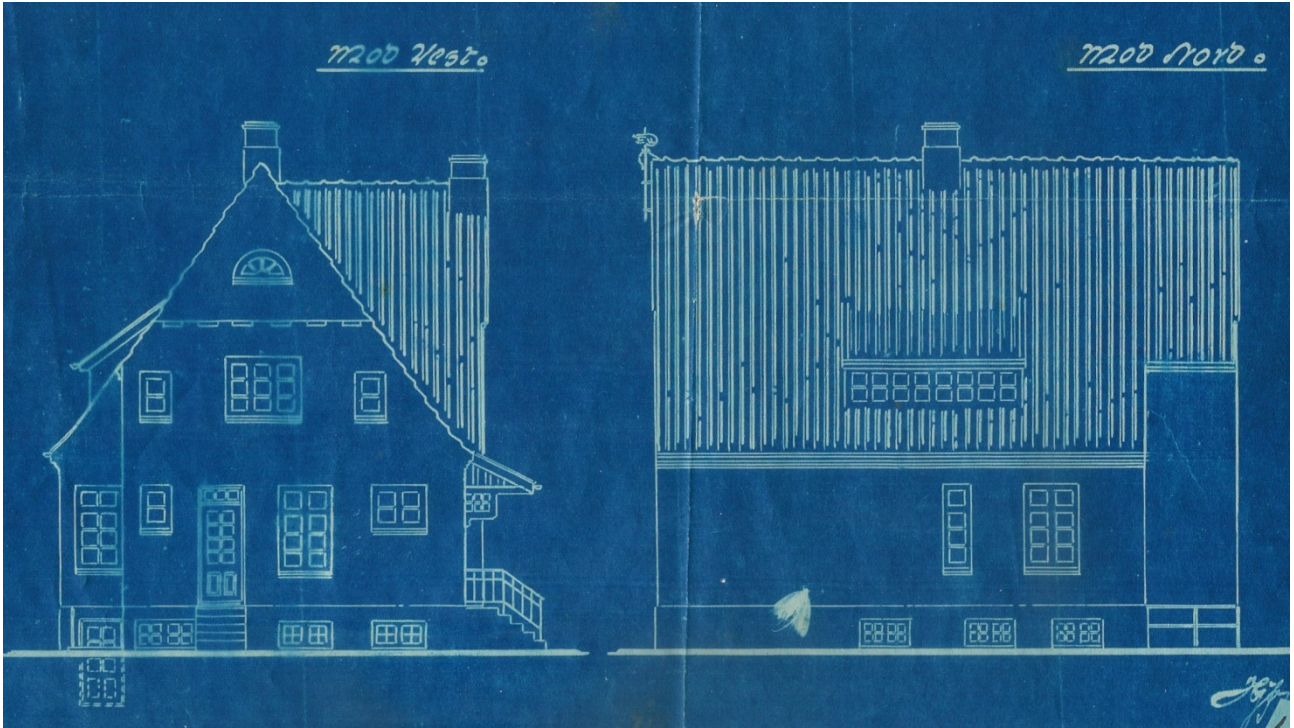
Til venstre:
Situationsplanen med det oprindelige beboelseshuse fra 1894 og den nye villa fra 1916-17

Stueplan

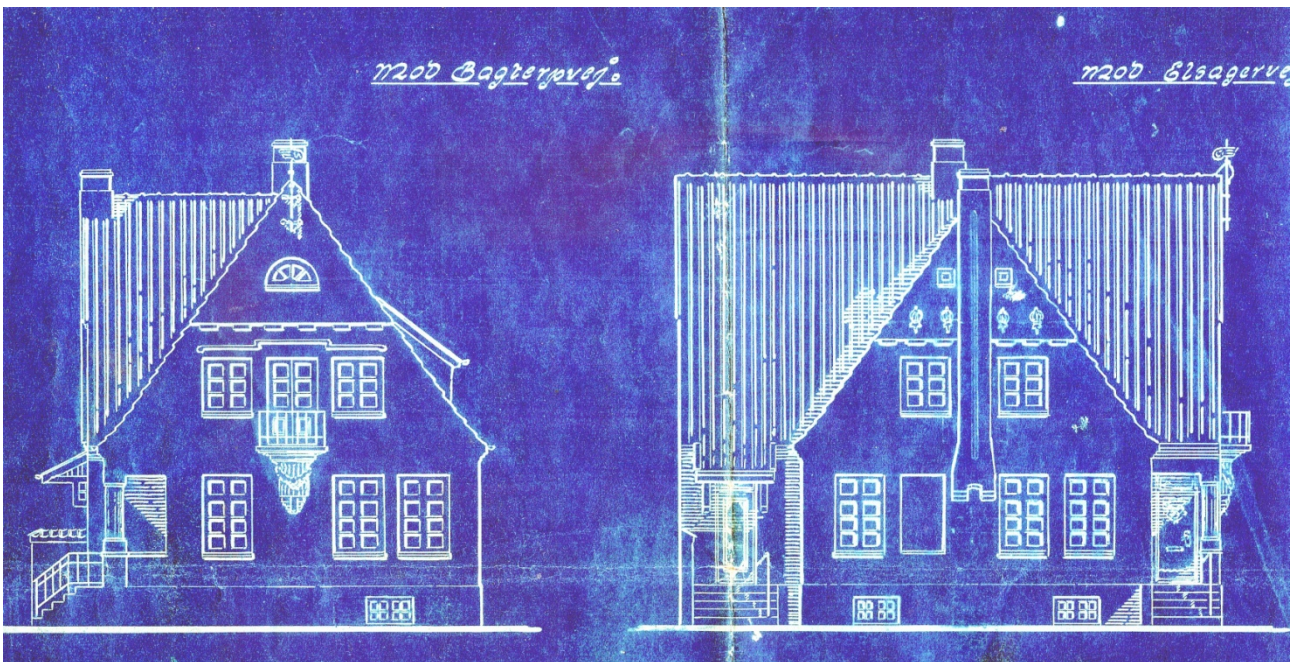

1. sals plan

Opstalter, vest

nord

Opstalter, øst

syd

BILLEDER

Historiske foto

Fotografi fra 1926, bygningens sydvestlige hjørne. I loggiaen ses husets daværende ejer

Fotografi fra 2015, bygningens sydvestlige hjørne efter knap 100 år

Loggiaen

Hoveddøren i planker

Sidenindgang med fordakning støbt i cement

Cementdetaljer under balkonen på østgavlen

FOTO FJERNET

Hoveddøren set indefra

FOTO FJERNET

Kig fra entréen ind i biblioteket

FOTO FJERNET

Fra biblioteket er der adgang til køkkenet via dør med tre fyldinger. Læg mærket til stukken

FOTO FJERNET

Dagligstuen har to vinduesfag mod syd

FOTO FJERNET

Der er plankegulv

FOTO FJERNET

Døren fører til spisestuen

FOTO FJERNET

i 2004 da lejlighederne blev lagt sammen, fandt man en gammel dør, som er sat ind i en ny åbning mellem spisestue og sideindgangens entré

FOTO FJERNET

I køkkenet findes en lille spisekrog, til venstre ses et kosteskab

FOTO FJERNET

Køkkenet er løbende moderniseret

FOTO FJERNET

Bryggerset ligger i forlængelse af køkkenet

FOTO FJERNET

Husets hovedtrappe ligger i forbindelse med sidedøren, og fører fra stueetage til 1. sal

FOTO FJERNET

Opholdsrum i gavlkvisten mod syd, døren fører ind til soveværelset

FOTO FJERNET

Soveværelse har adgang til balkonen. Da 1. sal var en selvstændig lejlighed, var her spisestue

FOTO FJERNET

Kontoret med vinduer mod vest

FOTO FJERNET

Trappe fra 1. til 2. sal (tagetagen)

FOTO FJERNET

Dør ind til det vestvendte kammer på 2. sal

FOTO FJERNET

Kammer på 2. sal

FOTO FJERNET

Forfatteren Knud Sørensens barndomsværelse

FOTO FJERNET

Mellem kamrene på 2. sal ses undersiden af falsteglene fra Ilbro Teglværk

FOTO FJERNET

I et rum i kælderen findes der endnu en indmuret gruekedel